

УДК 7.05:159.937-028.22
DOI: 10.31866/2617-7951.8.2.2025.347548

UDC 7.05:159.937-028.22

КАТЕГОРІЇ ЗОН ВІЗУАЛЬНОГО СПРИЙНЯТТЯ КОМПЛЕКСУ ТВОРІВ МИСТЕЦТВА ТА ДИЗАЙНУ

Андрій Полубок,
<http://orcid.org/0000-0001-6759-4470>,
кандидат технічних наук,
доцент,
Київський національний університет
будівництва і архітектури,
Київ, Україна,
polubok.ap@knuba.edu.ua

Оксана Пилипчук,
<http://orcid.org/0000-0002-1306-6071>,
кандидат технічних наук,
доцент,
Київський національний університет
будівництва і архітектури,
Київ, Україна
pylypchuk.od@knuba.edu.ua

CATEGORIES OF VISUAL PERCEPTION ZONES OF THE ART AND DESIGN COMPLEX

Andrii Polubok,
<http://orcid.org/0000-0001-6759-4470>,
PhD in Technical Sciences,
Associate Professor,
Kyiv National University
of Construction and Architecture,
Kyiv, Ukraine
polubok.ap@knuba.edu.ua

Oksana Pylypchuk,
<http://orcid.org/0000-0002-1306-6071>,
PhD in Technical Sciences,
Associate Professor,
Kyiv National University
of Construction and Architecture,
Kyiv, Ukraine
pylypchuk.od@knuba.edu.ua

Анотація.

Мета статті – дослідження основних категорій зон візуального сприйняття комплексу творів мистецтва та дизайну у предметно-просторовому середовищі. **Методи дослідження** передбачають застосування критичного аналізу теоретично-практичного матеріалу, порівняльного аналізу, систематизації та узагальнення, Метод експериментального комп'ютерного моделювання. **Наукова новизна** полягає у визначенні основних категорій зон візуального сприйняття комплексу творів мистецтва та дизайну у предметно-просторовому середовищі, заснованих на факторах візуального сприйняття, які відіграють ключову роль у проекту-

Abstract

The purpose of the article is to study the main categories of visual perception zones of a complex of works of art and design in the object-spatial environment. **The research methodology** involves critical analysis of theoretical and practical material, comparative analysis, systematisation and generalisation, and experimental computer modelling. **The scientific novelty** lies in defining the main categories of visual perception zones of a complex of works of art and design in a subject-spatial environment, based on visual perception factors that play a key role in designing and creating an organic environment in any space. **Conclusions.** The results of a critical analysis of modern research

ванні та створенні органічного середовища у будь-якому просторі. **Висновки.** Результати критичного аналізу сучасних досліджень та систематизація отриманих даних визначили основні категорії зон візуального сприйняття комплексу творів мистецтва та дизайну, а саме: 1) категорія А – візуальне сприйняття усього комплексу творів мистецтва та дизайну в просторі у взаємозв'язку і з частиною певного середовища; 2) категорія В – візуальне сприйняття комплексу творів мистецтва та дизайну як окремого самодостатнього об'єкта; 3) категорія С – візуальне сприйняття окремих об'єктів комплексу творів мистецтва та дизайну; 4) категорія D – візуальне і тактильне сприйняття окремих деталей, фактури, текстури окремих об'єктів. Дослідження, аналіз та структурування визначених категорій візуального сприйняття дозволило виявити їх основні характерні ознаки та ієрархію структурних взаємозв'язків зон сприйняття комплексу творів мистецтва та дизайну у просторі, яка представлена та запропонована у розробленій автором дослідження візуальній структурній схемі. Результати теоретичного дослідження являються частиною методологічного структурування композиційних і візуальних взаємозв'язків творів мистецтва та дизайну із предметно-просторовим середовищем у рамках синтезу мистецтва та сприяють формуванню архітектурного простору на новому якісному рівні. Перспективою подальших досліджень є аналіз, виявлення і визначення нових категорій та принципів композиційних і візуальних взаємозв'язків між творами мистецтва/дизайну та предметно-просторовим середовищем для проектування гармонійного простору.

Ключові слова:

категорії візуального сприйняття, комплекс творів мистецтва/дизайну, предметно-просторове середовище, зони сприйняття.

and the systematization of the data obtained have identified the main categories of zones of visual perception of a complex of works of art and design, namely: 1) category A – visual perception of the entire complex of works of art and design in space in relation to each other and with part of a particular environment; 2) category B – visual perception of a complex of works of art and design as a separate self-sufficient object; 3) category C – visual perception of individual objects of a complex of works of art and design; 4) category D – visual and tactile perception of individual details, textures, and patterns of individual objects. The study, analysis, and structuring of specific categories of visual perception allowed us to identify their main characteristics and the hierarchy of structural relationships of the perception zones of the complex of works of art and design in space, which is presented and proposed in the visual structural diagram developed by the author of the study. The results of theoretical research are part of the methodological structuring of compositional and visual relationships between works of art and design with the subject-spatial environment within the framework of the synthesis of arts, and contribute to the formation of architectural space at a new qualitative level. The perspective of further research is to analyse, identify, and define new categories and principles of compositional and visual relationships between works of art/design and the subject-spatial environment to design a harmonious space.

Keywords:

categories of visual perception; complex of works of art/design; subject-spatial environment; zones of perception.

Вступ **1**

Проектування комплексу творів мистецтва і дизайну пов'язане з факторами їх візуального сприйняття та основними характерними ознаками об'єктів у багатоплановому просторі, які вибудовують певну ієрархію структури композиційних взаємозв'язків. Якісно створений комплекс творів мистецтва/дизайну володіє особливими засобами і властивостями – цілісністю, самодостатністю, і, загалом, тими якостями, якими не володіють ті ж самі окремі об'єкти мистецтва й дизайну поза межами цього комплексу. Запровадження методологічного структурування композиційних і візуальних взаємозв'язків у дизайні середовища сприяє розвитку специфічних методів проектування комплексу творів мистецтва і дизайну, роблячи їх невід'ємною частиною створення гармонійного сучасного архітектурного простору. З цього витікає актуальність дослідження, яке полягає у виявленні принципів багатопланового сприйняття комплексу творів мистецтва і дизайну у сфері проектування предметно-просторового середовища. Застосування таких принципів дозволяє створити особливий простір, у якому об'єкти сприймаються різнопланово, розподіляючись на певні категорії зон візуального і тактильного сприйняття, які об'єднуються в ієрархічну структуру з особливою естетикою та функціональністю.

Мета дослідження **2**

Мета статті – дослідити, визначити та систематизувати основні категорії зон візуального сприйняття комплексу творів мистецтва і дизайну у предметно-просторовому середовищі. Результати такого теоретичного дослідження мають сприяти удосконаленню методологічного структурування композиційних і візуальних взаємозв'язків творів мистецтва та дизайну із предметно-просторовим середовищем у рамках синтезу мистецтв.

Методологія та аналіз джерельної бази **3**

У процесі вирішення завдань дослідження було використано комплекс наукових методів. Метод критичного аналізу був задіяний до зібраних теоретичних і практичних матеріалів, дозволив розглянути та оцінити аспекти досліджень наявних теоретичних джерел, що пов'язані із цією темою, та визначити стратегію власного дослідження. Метод порівняльного аналізу застосовувався до наявних теоретичних та практичних матеріалів, що дозволило виявити прогалини у розкритті обраної теми. Метод систематизації виконав функцію аналізу досліджуваного теоретично-практичного матеріалу з точки зору комплексного упорядкування, структурування та систематизації отриманих даних. Метод узагальнення використовувався до здобутої інформації на основі застосування попередніх методів і для формулювання аргументованих висновків на основі ключових здобутків даного дослідження, які фіксують основні теоретичні та практичні результати. Метод експериментального

комп'ютерного моделювання базувався на побудові об'ємної експериментальної моделі, зробленої на основі комп'ютерної програми 3D Max для визначення певних категорій зон візуального сприйняття комплексу творів мистецтва і дизайну.

Проведене дослідження спиралось також на результати минулих напрацювань, у яких, враховуючи особливі аспекти співвідношення відкритого громадського простору архітектурного середовища і монументально-декоративної скульптури, розглянуто основні закономірності взаємозв'язку скульптури та простору як єдиного комплексного середовища (Полубок & Пилипчук, 2021; Polubok & Pylypchuk, 2023; Pylypchuk & Polubok, 2024).

Аналіз останніх наукових праць означеної тематики засвідчує зацікавленість у всебічному вивченні візуального сприйняття об'єктів мистецтва і дизайну у просторі, зокрема, в аспектах механізмів візуального сприйняття, практичних аспектах візуалізації, основних рівнів опису простору, ймовірнісної моделі сприйняття, в аспекті тривалості перегляду, дистанції спостереження, соціального контексту візуального сприйняття тощо. Таким чином, різні дослідження в галузі візуального сприйняття спрямовані на вирішення проблем дизайну предметно-просторового середовища з урахуванням різноманітних аспектів цієї проблеми.

Проблема розглядалась багатьма дослідниками і відповідно до різних аспектів (від механізмів візуального сприйняття, практичних аспектів візуалізації, основних рівнів опису простору, ймовірнісної моделі сприйняття і до аспектів тривалості перегляду, дистанції спостереження, соціального контексту візуального сприйняття тощо). Втім, у минулих та сучасних дослідженнях бракує систематизації і визначення певних ступенів або категорій візуального сприйняття у просторі комплексу творів мистецтва й дизайну, які б утворювали своєрідну структуру візуалізації групи об'єктів в архітектурному середовищі. Так, у праці Джеймса Гібсона (Gibson, 1950) досліджуються механізми візуального сприйняття, що зосереджені на тому, як людина сприймає тривимірний світ через двовимірні зображення на сітківці ока. Критикуючи традиційні теорії, які розглядають візуальне сприйняття як результат інтерпретації сенсорних даних, автор пропонує альтернативний підхід із ключовим фактором фізичних поверхонь та їх проекції на сітківку. Автором запропоноване поняття «візуального поля», яке є безпосереднім сенсорним досвідом; а також – поняття «візуального світу» як стабільної, об'єктивної реальності, яку ми сприймаємо. Окрім того, акцентується увага на важливості градієнтів текстури, які є ключовими стимулами для сприйняття глибини простору та відстані до об'єкта.

У праці Дж. Каттінга (Cutting, 1987) проаналізовано п'ять основних джерел структури інформації, які використовуються

в дослідженнях сприйняття. Автор визначає роль руху у сприйнятті, модульність перцептивних систем, інтеграцію інформації з різних модальностей та практичні аспекти візуалізації даних. Дослідник наголошує, що сприйняття є активним процесом, який поєднує різні джерела інформації для створення цілісного образу світу (Cutting, 1987). Відкриваючи можливості для подальших досліджень у галузях психології, мистецтва та технологій візуалізації, Каттінг стверджує, що спільні принципи сприйняття простору в реальності та на зображеннях вказують на те, що наш мозок використовує однакові механізми обробки інформації, адаптуючись до доступних даних (Cutting, 2003).

Серед сучасних науково-теоретичних матеріалів особливу увагу для дослідження даної теми викликають статті про роль візуального мистецтва у пізнаваності міського простору та методологію локалізації візуального мистецтва у громадському просторі міста (Januchta-Szostak, 2007, 2010). Автором викладено типологію скульптурних об'єктів та комплексів на специфічній основі визначення їхньої ролі з позицій функціонально-просторової структури міста. Дослідження викликає зацікавлення з погляду виявлення методів та підходів застосування у міському середовищі комплексів творів мистецтва та дизайну, які передбачають їх впровадження з урахуванням багатопланової структури візуального сприйняття на основі особливих засобів вираження як частини функціонально-просторової структури міста.

Використовуючи підходи з поведінкової психології, обчислювальної та когнітивної нейронауки, група дослідників (Oliva et al., 2011) розглядає сприйняття розміру, геометричної структури та особливості форми візуальних сцен, досліджують сприйняття, представлення та запам'ятовування форми візуального простору. Дослідження складається із визначення основних рівнів опису простору: структурний та семантичний; спотворення сприйняття простору; пам'ять про форму простору; інтеграція простору.

Для вирішення проблем проектування системи міських скульптур у великих містах дослідник (Wang, 2012) пропонує застосувати концепцію сталого розвитку, яка вже широко використовується у будівельних проектах. Ключовим аспектом дослідження є системний підхід до проектування міських скульптур, який враховує три основні системи: соціальну, рукотворну (інфраструктурну) та природну. Також пропонується використовувати комп'ютерне моделювання та інші інноваційні методи для прогнозування впливу скульптур на оточення. У висновках статті підкреслюється: системний підхід дозволить оптимізувати життєвий цикл скульптур, зменшити втрати ресурсів і сприяти сталому розвитку міст.

У контексті містобудівних та композиційно-структурних позицій взаємозв'язку об'єктів мистецтва/дизайну та предметно-просторового середовища проводиться аналіз (в основному тільки описового характеру з позицій теорії мистецтва) впровадження скульптурних комплексів у парках в умовах міського простору, які потребують нових просторових конфігурацій. Так, в одному з досліджень на прикладі Олімпійського парку скульптур Художнього музею Сієтла аналізується впровадження комплексу скульптур у занедбані міські території як форму інтеграції з міським контекстом. Метою такого підходу є поєднання розділених фрагментів міського простору через архітектурно-пластичний образ, що реагує на соціальні, фізичні та економічні характеристики середовища. Автор обґрунтовує доцільність впровадження художньо-дизайнерських об'єктів у функціональний контекст з метою якісної трансформації зовнішнього міського середовища (Kömez, 2014).

Метод об'єднання (фузії) сприйняття в архітектурному дизайні, заснований на ймовірнісному підході, застосовано в дослідженні, що охоплює кілька ключових аспектів: ймовірнісна модель сприйняття – сприйняття розглядається як подія, яка підлягає ймовірнісним обчисленням; геометричні та обчислювальні аспекти – модель включає розрахунки ймовірностей на основі геометричних параметрів (кути огляду, відстані); застосування в архітектурному дизайні – на прикладах інтер'єрного та міського дизайну показано, як метод допомагає оптимізувати розміщення об'єктів для максимального сприйняття з різних точок огляду (Ciftcioglu & Bittermann, 2013). Результати експериментів свідчать, що об'єднання сприйняття з кількох точок огляду дає цінну інформацію для дизайнерів, наприклад, для вибору оптимального розташування входу в будівлю або скульптури в музеї.

Інше дослідження (Despot & Sandeva, 2013) присвячене розгляду використання скульптури в комплексі з усією організацією простору як єдиного об'єкта, за принципом спільних зв'язків між мистецтвом, парком, ландшафтом та архітектурою. Комплекси творів мистецтва та дизайну в парку можна розглядати з художньої і функціональної точки зору та сприймати як синтез між мистецтвом, дизайном та парковим середовищем. Критерії будуть використовуватися для запиту основних скульптур та комплексів у зелених зонах, а також композиційні засоби та засоби для досягнення гармонійного цілого, а саме: корисність та функціональність, естетичний вплив, участь у композиції, зв'язок з довкіллям, сучасні комплексні просторові рішення.

Клаус-Крістіан Карбон (Carbon, 2017) досліджує поведінку відвідувачів музею під час споглядання мистецьких творів, зосереджуючись на таких ключових аспектах, як тривалість перегляду, дистанція спостереження та соціальний контекст. У дослідженні

застосовуються ключові методи та умови: спостереження за реципієнтами, фіксація часу перегляду, дистанції сприйняття та інших параметрів, тривалість сприйняття творів мистецтва, фіксація тісного зв'язку між розміром картини та дистанцією сприйняття, фактори соціального контексту. Результати дослідження підтверджують, що відвідувачі мають можливість самостійно обирати дистанцію та час перегляду, що впливає на глибину сприйняття мистецтва. Соціальна взаємодія також відіграє важливу роль, сприяючи більш тривалому та осмисленому перегляду.

Найсучасніші дослідження також пропонують свої підходи до гармонізації предметно-просторового середовища. У науковій праці, присвяченій застосуванню моделі когнітивної системи та гештальт-психології у проектуванні здорового середовища житлових районів, виділяються основні принципи гештальт-психології у дизайні (принцип фігура-фон: акцентування ключових елементів на тлі другорядних, принцип групування: об'єднання схожих елементів для створення гармонійного образу, принцип спрощення: використання простих, зрозумілих форм для полегшення сприйняття), які можуть покращити комфорт, естетику та функціональність житлових просторів, враховуючи потреби різних груп населення (Yang & Yuan, 2022).

Важливим є дослідження, де аналізуються способи презентації мистецьких творів (абстрактних та репрезентативних) та їх вплив на сприйняття глядачів (Faye, 2024). Тут виявлено, що глядачі використовують просторові, кольорові та афективні категорії для опису обох типів мистецтва, що свідчить про загальні механізми сприйняття. Дослідження демонструє, що спосіб представлення творів мистецтва свідчить про те, що контекст і групування об'єктів мистецтва можуть як посилювати, так і зменшувати перцептивну і когнітивну залученість, залежно від характеру творів та їхніх взаємозв'язків.

З погляду концепції форми у просторі досліджуються паралелі та відмінності у стратегіях формування простору в скульптурі та архітектурі у статті групи вчених (Marcos et al., 2024). Стратегії просторової конформації в скульптурі та архітектурі впливають також і на візуальне сприйняття об'єктів мистецтва/дизайну, які утворюють комплексні формоутворення в предметно-просторовому середовищі. У даному аспекті виділяються три основні стратегії створення форми у просторі – додавання (*adición*), віднімання (*sustracción*) та обмеження або конфінамент (*limitación o confinamiento*). Ці стратегії розглядаються як універсальні для обох видів мистецтва, незважаючи на їхні відмінності у масштабі, функціональності та матеріальності.

У результаті аналізу літературних джерел виявлено ключову роль творів мистецтва і дизайну у візуальному сприйнятті та їх вплив на проектування і створення гармонійного предмет-

но-просторового середовища, що пов'язані із специфічними факторами сприйняття, і які поділяються на:

Фізичні фактори (фізичні умови сприйняття) – розмір, характер та тип форми (площинна, об'ємна, напівоб'ємна, камерна/монументальна); складність форми (рівень пластичності, деталізації, узагальнення); тип композиції (контраст/нюанс, симетрія/асиметрія, динаміка/статика, фронтальна/об'ємно-просторова); засоби вираження, техніка виконання та матеріали (об'єм, колір та фактура, текстура та характер поверхні – глянцева/матовий); фізичні особливості зору (фактор зору, гострота/чіткість зору, нейронні механізми обробки зорової інформації); розмір простору та освітлення (приватне або громадське приміщення); дистанція сприйняття (відстань від спостерігача до об'єкта); принципи розташування та сукупність оточуючих об'єктів у просторі (домінування, інтеграція, симбіоз, деструкція); ракурс та типи сприйняття (кут напрямку зору до об'єкта).

Психологічні фактори, які розподіляються у свою чергу на кілька груп: суб'єктивні – пов'язані з особистими особливостями реципієнта (його власний досвід, культурний рівень, знання, мотивація, емоційний стан, тип темпераменту та інші); об'єктивні – пов'язані із ознаками твору мистецтва/дизайну (стиль, тема, жанр та сюжет); фактори емоційної напруги – пов'язані із характером емоційного впливу в залежності від розміщення творів мистецтва у просторі; фактори контексту – пов'язані із соціальним, національним та культурним середовищем; фактори часу та тривалості сприйняття під час руху (час доби та кількість часу сприйняття); фактор цілі сприйняття (дослідницька, пізнавальна, розважальна або особиста).

Аналіз сучасних досліджень підтверджує, що проблема візуального сприйняття об'єктів мистецтва/дизайну у предметно-просторовому середовищі залишається актуальною, хоча й вивчалась багатьма дослідниками і за різними напрямками. Незважаючи на це, у минулих та сучасних дослідженнях не виявлено конкретної впорядкованої системи візуального сприйняття у просторі комплексу творів мистецтва та дизайну, яка б утворювала своєрідну структуру візуалізації групи об'єктів у просторі. Саме тому означена проблема потребує дослідження в аспекті певної систематизації візуального сприйняття комплексів творів мистецтва та дизайну із встановленням впорядкованої структури.

За результатами дослідження було встановлено, що створення загальної структури будь-якого комплексу виробляється при об'єднанні окремих (дискретних) об'єктів та/або їх фрагментів у безперервну структуру багатопланової композиції, яка складається з певної кількості цих об'єктів (творів мистецтва/дизайну).

На основі факторів візуального сприйняття у результаті дослідження визначено та систематизовано основні категорії зон візуального сприйняття комплексу творів мистецтва та дизайну у предметно-просторовому середовищі:

1) *категорія А – характеристика: візуальне сприйняття усього комплексу творів мистецтва та дизайну в просторі у взаємозв'язку і з частиною певного середовища.* На основі факторів візуального сприйняття реципієнт спостерігає комплекс творів мистецтва та дизайну, охоплюючи його із значною частиною простору. Таким чином перша категорія (А) розрахована на візуальне сприйняття в загальному контексті предметно-просторового середовища із врахуванням сприйняття не тільки самого комплексу об'єктів мистецтва та дизайну, але й значної частини навколишнього простору. Для оцінки органічного взаємозв'язку усього комплексу творів мистецтва/дизайну та простору в першій категорії зон візуального сприйняття враховуються такі фактори: співрозмірність усього комплексу та простору; тип композиції (контраст/нюанс, симетрія/асиметрія, динаміка/статика, фронтальна/об'ємно-просторова); розмір простору та освітлення (приватне або громадське приміщення); дистанція сприйняття (відстань від спостерігача до комплексу); принципи розташування та сукупність оточуючих об'єктів у просторі (домінування, інтеграція, симбіоз, деструкція); ракурс та типи сприйняття (кут напрямку зору до комплексу). Візуалізація першої категорії зони візуального сприйняття представлена на рисунку 1;

2) *категорія В – характеристика: візуальне сприйняття усього комплексу творів мистецтва та дизайну як окремого самодостатнього об'єкта.* На основі факторів візуального сприйняття

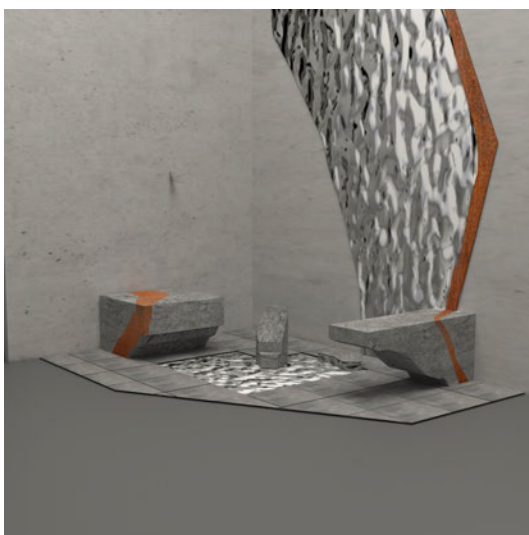

Рис 1. Перша категорія зони візуального сприйняття – «А». (Проектне рішення та візуалізація студентки каф. Дизайну КНУБА Лук'яненко Поліни).

Fig. 1. The first category of the visual perception zone is «A». (Design solution and visualisation by a student of the Department of Design of the KNUCA, Lukianenko Polina).

реципієнт спостерігає увесь комплекс творів мистецтва та дизайну, охоплюючи його виокремлено, майже без частини простору. Отже, друга категорія (В) розрахована на візуальне сприйняття комплексу без урахування загального контексту навколишнього простору, де сприймається окремо тільки сам комплекс об'єктів мистецтва/дизайну без значної частини предметно-просторового середовища. Для оцінки органічного взаємозв'язку творів мистецтва/дизайну в складі окремого комплексу в другій категорії зон візуального сприйняття враховуються такі фактори: співрозмірність кожного елементу (об'єкта) та всього комплексу; розмір, характер та тип форми об'єктів мистецтва/дизайну (площинна, об'ємна, напівоб'ємна, камерна/монументальна); ієрархія елементів (окремих об'єктів) комплексу (визначення головних та другорядних підлеглих об'єктів у комплексі); дистанція сприйняття (відстань від спостерігача до комплексу); принципи розташування та сукупність окремих об'єктів у комплексі (домінування, інтеграція, симбіоз, деструкція); ракурс та типи сприйняття (кут напрямку зору до комплексу). Візуалізація другої категорії зони візуального сприйняття продемонстрована на рисунку 2;

3) категорія С – характеристика: *візуальне сприйняття окремих об'єктів комплексу творів мистецтва та дизайну*. В третій категорії на основі факторів візуального сприйняття реципієнт спостерігає окремі об'єкти творів мистецтва та дизайну, охоплюючи кожен з них виокремлено, без сприйняття усього комплексу. Третя категорія (С) розрахована на візуальне сприйняття кожного окремого елементу без урахування загального комплексу творів мистецтва та дизайну, де сприймаються тільки окремі об'єкти як самодостатні елементи. Для оцінки

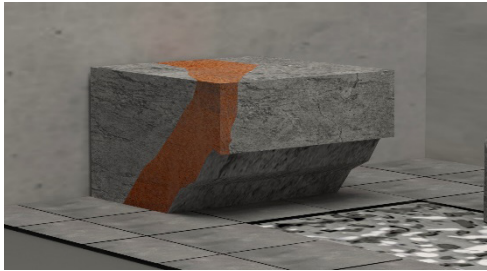
*Рис 1. Перша категорія зони візуального сприйняття – «А».
(Проектне рішення та візуалізація студентки каф. Дизайну КНУБА Лук'яненко Поліни).*

Fig. 1. The first category of the visual perception zone is «A». (Design solution and visualisation by a student of the Department of Design of the KNUCA, Lukianenko Polina).

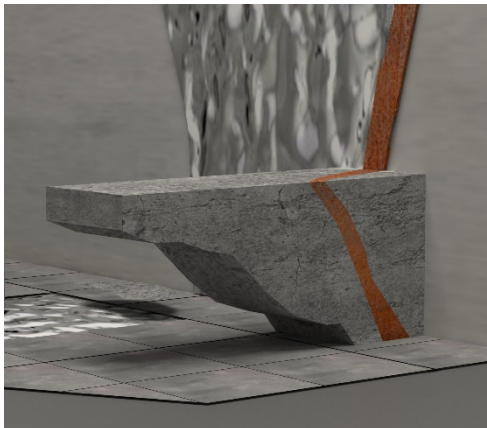
кожного окремого твору мистецтва/дизайну в третій категорії зон візуального сприйняття враховуються такі фактори: співрозмірність всіх окремих елементів комплексу; розмір, характер і тип форми кожного окремого об'єкта твору мистецтва/дизайну (площинна, об'ємна, напівоб'ємна, камерна/монументальна); дистанція сприйняття (відстань від спостерігача до кожного окремого елементу); принцип розташування кожного окремого об'єкта у комплексі (домінування, інтеграція, симбіоз, деструкція); ракурс та типи сприйняття (кут напрямку зору до кожного окремого елементу комплексу). На візуалізації третьої категорії зони візуального сприйняття, яка продемонстрована на Рис. 3, представлено три основні виокремлені елементи даного комплексу: 1) перший об'єкт (а) являє собою об'ємний тип форми і за розмірами сприймається в різних ракурсах як головний елемент в ієрархії комплексу; 2) другий об'єкт (b) являє собою об'ємний тип форми і за розмірами сприймається в різних ракурсах як другорядний елемент в ієрархії комплексу; 3) третій об'єкт (с) являє собою об'ємний та напівоб'ємний тип форми і за розмірами сприймається в різних ракурсах як підлеглий елемент в ієрархії комплексу, але за розміщенням сприймається як домінуючий, розташовуючись посередині даного комплексу (продемонстровано на рисунку 3(а-с));

4) *категорія D – характеристика: візуальне та тактильне сприйняття окремих деталей, фактури, текстури окремих об'єктів комплексу творів мистецтва та дизайну.* В четвертій категорії на основі факторів візуального та тактильного сприйняття реципієнт спостерігає та сприймає на дотик окремі деталі об'єктів творів мистецтва та дизайну, обстежуючи кожен окрему деталь виокремлено, майже без сприйняття об'єкта, якому вона належить. Четверта категорія (D) розрахована на візуальне і тактильне сприйняття кожної окремої деталі, майже без сприйняття цілого об'єкта, який, разом з тим, є елементом загального комплексу творів мистецтва та дизайну. Для оцінки та обстеження кожної окремої деталі об'єкта мистецтва/дизайну в четвертій категорії зон візуального сприйняття враховуються такі фактори: співрозмірність кожної окремої деталі, яка належить окремим елементам комплексу; розмір та тип форми кожної окремої деталі (площинна, об'ємна, напівоб'ємна), характер поверхні та текстура (глянцева, матова, напівматова, текстура різних матеріалів); дистанція сприйняття (на відстані витягнутої руки). Візуалізація четвертої категорії зони візуального сприйняття продемонстровано на рисунку 4 (а-б).

Так, візуальне сприйняття усього комплексу в контексті середовища (з частиною простору) в категорії «А», сприйняття комплексу як самодостатнього елементу простору в категорії «В», окремих елементів комплексу творів мистецтва та дизайну

(a)

(b)

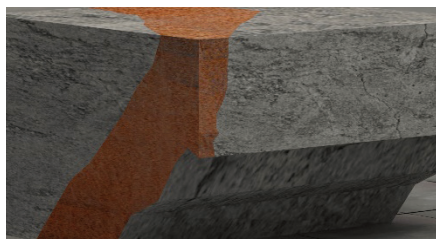
(c)

Рис. 3. Третя категорія зони візуального сприйняття – «С»: (a) – головний за розміром елемент в ієрархії комплексу, (b) – другорядний за розміром елемент комплексу, (c) – підлеглий за розміром, але домінуючий за розташуванням елемент комплексу. (Проектне рішення та візуалізація студентки каф. Дизайну КНУБА Лук'яненко Поліни, матеріал авторів дослідження).

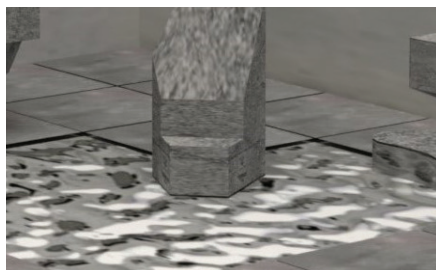
Fig. 3. The third category of the visual perception zone is «C»: (a) – the central element in the hierarchy of the complex, (b) – the secondary element of the complex, (c) – the subordinate element of the complex, but dominant in location. (Design solution and visualisation by the student of the Department of Design of the KNUCA, Lukianenko Polina, material from the study authors).

в категорії «С», візуальне і тактильне сприйняття окремих деталей об'єктів мистецтва/дизайну в категорії «D» вибудовують певну ієрархію (в рамках структури композиційних взаємозв'язків) категорій зон візуального сприйняття, створюючи гармонійно завершене предметно-просторове середовище.

В результаті систематизації визначених категорій було створено схему ієрархії структурних взаємозв'язків зон візуального сприйняття комплексу творів мистецтва та дизайну у просторі (рис. 5).

(a)

(b)

Рис 4. Четверта категорія зони візуального сприйняття – «D»: (a) – об'ємні та площинні деталі об'єкта з різних матеріалів, матового характеру поверхні та текстури, (b) – об'ємні та напівоб'ємні деталі об'єкта з різних матеріалів, глянцевого та матового характеру поверхні та текстури (проектне рішення та візуалізація студентки кафедри дизайну КНУБА Поліни Лук'яненко Поліни, матеріал авторів дослідження).

Fig. 4. The fourth category of the visual perception zone is «D»: (a) – three-dimensional and planar details of an object made of different materials, with a matte surface and texture, (b) – three-dimensional and semi-three-dimensional details of an object made of different materials, with a glossy and matte surface and texture, (Design solution and visualization by Lukianenko Polina, a student of the Department of Design of the KNUCA, material from the authors of the study).

Рис. 5. Структурна схема ієрархії структурних взаємозв'язків категорій зон візуального сприйняття комплексу творів мистецтва та дизайну у просторі. (Схема розроблена авторами).

Fig. 5. Structural diagram of the hierarchy of structural relationships of categories of visual perception of a complex of works of art and design in space. (Scheme developed by authors).

Ієрархія системи взаємозв'язків зон сприйняття комплексу творів мистецтва та дизайну у просторі, яка представлена та запропонована у розробленій авторами дослідження візуальній схемі, наочно демонструє структурування визначених категорій візуально-тактильного сприйняття, які охоплюють в структурі певний обсяг та розташовуються відповідно: від головного домінуючого місця (категорії А, В) до другорядного (категорія С) і підпорядкованого (категорія D).

**Наукова
новизна та
практична
значимість
дослідження**

5

Таким чином, наукова новизна дослідження полягає у визначенні основних категорій (ієрархії системи їх структурних взаємозв'язків) зон візуального сприйняття комплексу творів мистецтва та дизайну у предметно-просторовому середовищі, заснованих на факторах візуального сприйняття, які відіграють ключову роль у проектуванні та створенні органічного предметно-просторового середовища. Інноваційність дослідження полягає в теоретичному визначенні основних категорій зон візуального сприйняття комплексу творів мистецтва та дизайну у предметно-просторовому середовищі, у побудові ієрархічної системи структурних взаємозв'язків візуального сприйняття комплексу творів мистецтва та дизайну у просторі, яка представлена та запропонована в розробленій автором дослідження візуальній структурній схемі. Вперше було структуровано та систематизовано основні категорії зон візуально-тактильного сприйняття, яким було присвоєно умовні шифри – А, В, С, D відповідно до місця в системі ієрархії, визначено їх характеристики і потенціал у доповненні системи методології в контексті загально-наукових досліджень синтезу мистецтв та теорії візуального сприйняття.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості формування нового підходу в сучасному проектуванні комплексу об'єктів мистецтва та дизайну для створення органічного та гармонійного сучасного предметно-просторового середовища в цілому.

Висновки

6

В результаті дослідження були проаналізовані, систематизовані та визначені основні категорії зон візуального сприйняття комплексу творів мистецтва і дизайну у предметно-просторовому середовищі, які вибудовують певну ієрархію візуального сприйняття:

- категорія А – візуальне сприйняття усього комплексу творів мистецтва і дизайну в просторі у взаємозв'язку і з частиною певного середовища;
- категорія В – візуальне сприйняття комплексу творів мистецтва і дизайну як окремого самодостатнього об'єкта;
- категорія С – візуальне сприйняття окремих об'єктів комплексу творів мистецтва і дизайну;
- категорія D – візуальне та тактильне сприйняття окремих деталей, фактури, текстури окремих об'єктів.

Перспективою подальших досліджень є вивчення, виявлення та визначення нових можливих категорій та принципів композиційних і візуальних взаємозв'язків між творами мистецтва/дизайну та предметно-просторовим середовищем для проектування гармонійного простору з урахуванням нових умов та інноваційних технологій.

Список бібліографічних посилань

- Полубок, А. П., & Пилипчук, О. Д. (2021). Регулярності взаємозв'язку монументально-декоративної скульптури та відкритого публічного простору. *Містобудування та територіальне планування*, 78, 435–444. <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2021.78.435-444>
- Carbon, C.-C. (2017). Art perception in the museum: How we spend time and space in art exhibitions. *i-Perception*, 8(1). <https://doi.org/10.1177/2041669517694184>
- Ciftcioglu, O., & Bittermann, M. S. (2013, September 18–20). Fusion of perceptions in architectural design. In R. Stouffs & S. Sariyildiz (Eds.), *Education and research in Computer Aided Architectural Design in Europe: Vol. 2. Computation and Performance* [Conference proceedings] (pp. 335–343). Delft University of Technology.
- Cutting, J. E. (1987). Perception and information. *Annual Review of Psychology*, 38, 61–90. <https://doi.org/10.1146/annurev.ps.38.020187.000425>
- Cutting, J. E. (2003). Reconceiving perceptual space. In H. Hecht, R. Schwartz, & M. Atherton (Eds.), *Looking into pictures: An interdisciplinary approach to pictorial space* (pp. 215–238). MIT Press.
- Despot, K., & Sandeva, V. (2013, October 17–18). Using sculpture, the principle of common links between art and park. In *Landscape transformations of the post-communist countries* [Conference proceedings] (pp. 1–8). Czech Technical University in Prague.
- Faye, A. (2024). *Construction perception – Using what we know to make sense of what we see: Implicit effects of presentation on perceptions of abstract and representational art* [Doctoral dissertation, Teachers College, Columbia University].
- Gibson, J. J. (1950). *The perception of the visual world*. The Riverside Press.
- Januchta-Szostak, A. (2007). Methodology of visual art localization in public spaces on example of Poznan city. *Urbanistika i architektura: Town Planning and Architecture*, 31(1), 29–38. <https://doi.org/10.3846/13921630.2007.10697086>
- Januchta-Szostak, A. (2010). The role of public visual art in urban space recognition. In K. Perusich (Ed.), *Cognitive maps*. IntechOpen. <http://doi.org/10.5772/7120>
- Kömez, E. (2014). Architectural contextualism and emerging hybrid morphologies: The case of Olympic Sculpture Park for the Seattle Art Museum. In *New Urban Configurations* [Conference proceedings] (pp. 361–369). IOS Press.
- Marcos, C. L., Domingo-Gresa, J., & Spallone, R. (2024). La ideación de la forma en el espacio. Estrategias de conformación espacial en escultura y arquitectura. *Arte, Individuo y Sociedad*, 36(2), 415–432. <https://doi.org/10.5209/aris.91696>
- Oliva, A., Park, S., & Konkle, T. (2011). Representing, perceiving, and remembering the shape of visual space. In L. R. Harris & M. Jenkin (Eds.), *Vision in 3D Environments* (pp. 308–340). Cambridge University Press.
- Polubok, A., & Pylypchuk, O. (2023). Orientation of monumental decorative sculpture in urban space. *Landscape Architecture and Art*, 23(23), 51–58. <https://doi.org/10.22616/j.landarchart.2023.23.07>
- Pylypchuk, O., & Polubok, A. (2024). Determination of levels of visual perception of the main types of forms of art objects. *Landscape Architecture and Art*, 25(25), 104–113. <https://doi.org/10.22616/j.landarchart.2024.25.12>
- Wang, H. (2012, August 10–12). A research on the big city sculptures system design based on sustainable development. In W. Yang (Ed.), *Applied Mechanics and Materials* [Conference

proceedings] (Vols. 209–211, pp. 240–243). Trans Tech Publications. <https://doi.org/10.4028/www.scientific.net/AMM.209-211.240>

Yang, J., & Yuan, C. (2022). Application of cognitive system model and Gestalt psychology in residential healthy environment design. *Computational Intelligence and Neuroscience*, Article 5661221. <https://doi.org/10.1155/2022/5661221>

References

- Carbon, C.-C. (2017). Art perception in the museum: How we spend time and space in art exhibitions. *i-Perception*, 8(1). <https://doi.org/10.1177/2041669517694184> [in English].
- Ciftcioglu, O., & Bittermann, M. S. (2013, September 18–20). Fusion of perceptions in architectural design. In R. Stouffs & S. Sariyildiz (Eds.), *Education and research in Computer Aided Architectural Design in Europe: Vol. 2. Computation and Performance* [Conference proceedings] (pp. 335–343). Delft University of Technology [in English].
- Cutting, J. E. (1987). Perception and information. *Annual Review of Psychology*, 38, 61–90. <https://doi.org/10.1146/annurev.ps.38.020187.000425> [in English].
- Cutting, J. E. (2003). Reconceiving perceptual space. In H. Hecht, R. Schwartz, & M. Atherton (Eds.), *Looking into pictures: An interdisciplinary approach to pictorial space* (pp. 215–238). MIT Press [in English].
- Despot, K., & Sandeva, V. (2013, October 17–18). Using sculpture, principle of common links between art and park. In *Landscape transformations of the post-communist countries* [Conference proceedings] (pp. 1–8). Czech Technical University in Prague [in English].
- Faye, A. (2024). *Construction perception – Using what we know to make sense of what we see: Implicit effects of presentation on perceptions of abstract and representational art* [Doctoral dissertation, Teachers College, Columbia University] [in English].
- Gibson, J. J. (1950). *The perception of the visual world*. The Riverside Press [in English].
- Januchta-Szostak, A. (2007). Methodology of visual art localization in public spaces on example of Poznan city. *Journal of Architecture and Urbanism*, 31(1), 29–38. <https://doi.org/10.3846/13921630.2007.10697086> [in English].
- Januchta-Szostak, A. (2010). The role of public visual art in urban space recognition. In K. Perusich (Ed.), *Cognitive maps*. IntechOpen. <http://doi.org/10.5772/7120> [in English].
- Kömez, E. (2014). Architectural contextualism and emerging hybrid morphologies: The case of Olympic Sculpture Park for the Seattle Art Museum. In *New Urban Configurations* [Conference proceedings] (pp. 361–369). IOS Press [in English].
- Marcos, C. L., Domingo-Gresa, J., & Spallone, R. (2024). La ideación de la forma en el espacio. Estrategias de conformación espacial en escultura y arquitectura [Ideation of form in space. Strategies of spatial configuration in sculpture and architecture]. *Arte, Individuo y Sociedad*, 36(2), 415–432. <https://doi.org/10.5209/aris.91696> [in Spanish].
- Oliva, A., Park, S., & Konkle, T. (2011). Representing, perceiving, and remembering the shape of visual space. In L. R. Harris & M. Jenkin (Eds.), *Vision in 3D Environments* (pp. 308–340). Cambridge University Press [in English].
- Polubok, A. P., & Pylypchuk, O. D. (2021). Rehuliarnosti vzaiemozviazku monumentalno-dekoratyvnoi skulptury ta vidkrytoho publicznego prostoru [Regularities of relationship of monumental-decorative sculpture and open public space]. *Urban Development and Spatial Planning*, 78, 435–444. <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2021.78.435-444> [in Ukrainian].

- Polubok, A., & Pylypchuk, O. (2023). Orientation of monumental decorative sculpture in urban space. *Landscape Architecture and Art*, 23(23), 51–58. <https://doi.org/10.22616/j.landarchart.2023.23.07> [in English].
- Pylypchuk, O., & Polubok, A. (2024). Determination of levels of visual perception of the main types of forms of art objects. *Landscape Architecture and Art*, 25(25), 104–113. <https://doi.org/10.22616/j.landarchart.2024.25.12> [in English].
- Wang, H. (2012, August 10–12). A research on the big city sculptures system design based on sustainable development. In W. Yang (Ed.), *Applied Mechanics and Materials* [Conference proceedings] (Vols. 209–211, pp. 240–243). Trans Tech Publications. <https://doi.org/10.4028/www.scientific.net/AMM.209-211.240> [in English].
- Yang, J., & Yuan, C. (2022). Application of cognitive system model and Gestalt psychology in residential healthy environment design. *Computational Intelligence and Neuroscience*, Article 5661221. <https://doi.org/10.1155/2022/5661221> [in English].

Надійшла 28.08.2025; Прийнята 30.10.2025

Стаття була вперше опублікована онлайн 23.12.2025

This is an open access journal, and all published articles are licensed under a Creative Commons Attribution 4.0.